

FÜZFÁ BALÁZS
Szombathely

A pedagógia bukducsoló évtizedei

Dr. Bereczki Sándor viszontválaszát úgy kezdi, hogy könnyű dolga van, mert Zsolnaiék — úgymond — „Egyetlen általam tett észrevételre nem hoztak fel olyan ellenérvet, amivel most ismét vitába lehetne szállni”. Ezen állítását nem kívánom cáfolni, tegye meg azt józan belátása szerint az olvasó; avagy, lelke rajta, adjon igazat dr. Bereczki Sándornak. Hadd szóljak először inkább arról, hogy szerintem Bereczki miért is vélekedik így. Azért, mert egyszerűen *más* kategóriákban gondolkodik, mint a *Mi a baj a pedagógiával?* című, kétségtelenül revelatív erejű könyv szerzői. Ő alapvetően érték kategóriákkal vitatkozik, tényállítások helyett minősítésekkel dobálózik. Zsolnaiék hiteles — mert a valóság által érvényesített — megállapításait ködösíteni igyekeznek, mint például itt: „Nézetem szerint úgy kellett volna a szerzőknek fogalmazni, hogy a pedagógia tudomány, de több elvi kérdése még kidolgozandó, továbbfejlesztendő.” Hát igen. Jól bevált mondat típus ez, az utóbbi negyven év „szellemi” — pedagógiai! — termékeinek nem kis hányadában megtalálható ehhez hasonló. Persze érthető, hogy a könyv és a recenzió szerzőinek/szerzőjének miért nem egyezik a véleménye a pedagógia tudományjellegét illetően — ő, mikor lesz már vége ezeknek a presztízsvitáknak! —, hiszen alapvetően mások szerintük a tudománynak, mint olyanoknak, a kritériumai. Míg Zsolnaiéknál ezek az *ellenőrizhetőség* és az *egzaktság*, addig Bereczkinél: (ti. a pedagógia tudomány, mert) „1. törvényeket tár fel, 2. tudományos fogalmai vannak, 3. olyan kutatási területen vizsgálódik, amelyen más tudományok nem kutatnak” — ennyi, így.

Itt harap szerintem önmaga farkába a kígyó: mert Bereczki olyan kritériumokat használ a pedagógiára, amelyeket nem lehet *általánosítani*, jószerivel amelyek „csak” a pedagógia „tudományjellegét” hivatottak igazolni. Nyilván sokkal tágabbak és általánosabbak — helyesebben: tágak és általánosak — Zsolnaiék kritériumai, amelyek minden tudományra nézve *hiteles* kategóriák.

Meglátásom szerint a demagógia alapvetően nem „politikai viselkedési normarendszer” stb., hanem *gondolkodási módszer*. Sajnos, tudnom kell, hogy ez sem tény, hanem értékállítás, így cáfolatához nem érvek kellene, hanem izlésbeli és rokonszenvi-ellenzenvi motívumok is elegendők. De azért hadd idézzek itt megint egy mondatot Bereczki Sándor második írásából: „... ha a pedagógia nem tudomány, akkor a szerzők által említett kísérleteket melyik tudomány törvényeire alapozzák?” (A török-bálinti iskolakísérletről van szó, s ha már itt tartunk, talán érdemes megjegyezni, hogy a recenziószerző maga is bevallja: „... sajnos, csak a szegedi általános iskolákról vannak látogatási tapasztalataim”.)

Persze hiába kerülgetjük a kását, mondjuk ki nyíltan végre, miről van szó: a Zsolnai-módszer *Magyarország-idegen* jelenség — és persze mindkét Zsolnai az. Nem

férnek bele a jól megszokott sémákba, s ráadásul 1988-ban már megkerülni sem lehet őket (szerencsére: egyre kevésbé!); valamit kitaláltak, és nem restek ahhoz következetesen ragaszkodni. És rájöttek arra is, amit már nyilván sokan sejtettek ebben az országban: vagy negyven éve a pedagógia bukducsolásának évtizedeit éljük. A fennálló hatalomhoz (anyagi?! *kényszerűségből*) mindig a leglojálisabb, ugyanakkor a legszámosabb értelmiségi réteg totális kiszolgáltatottságának szomorú évtizedei voltak ezek. Zsolnaiék nem hajlandók magukra öltetni a szervilizmus béklyóit. Ahogyan Makovecz Imre fogalmazott a róla szóló portréfilmben: „Profi vagyok — egy amatőr környezetben.” Hát Zsolnaiék is azok. Tudják, hogy mit akarnak, és ez *furcsa*. Mert nem azt akarják, amit a többség. A többség, amely remegve félti nagynehezen kivívott látszateredményeit. „Amit itt kifogásoltam, az az, hogy a szerzők a sok-sok elmélet, irányzat között nem említik meg a dialektikus és történelmi materializmust, amelyre (sic!) pedig tudományos pedagógiánk épül” — írja Bereczki második cikkében. Az elsőben pedig így beszél: „Üres embereszmény, torz emberkép». Amit erről a kérdésről a szerzők írnak, azok (sic!) teljesen tudománytalanok, etikátlanok és enyhén szólva felháborítóak.” No comment. Jönnek a sommás, „csak nekem lehet igazam”-ítéletek.

A könyv zseniális ötletéről, tudniillik a párbeszéd formáról Bereczki Sándornak ez a véleménye: „... megteremthetné annak lehetőségét, hogy nagyon izgalmas problémákat nagyon népszerű, érthető módon vitassuk meg” — vagyis a módszer sem tudományos, csak népszerűsítésre alkalmas. Amikor itt tartottam az olvasásban, Szókratész jutott eszembe, akinek egyetlen mondata sem maradt írásban az utókorra... A nyilvánvalóan sértő kijelentéseket, mint például: „a két szerző nem tisztázta alapvetően azt, hogy miről is beszélget egymással”, vagy hogy Bereczki Zsolnaiéknak azt ajánlja, talán tekintenének bele az általános iskolai tantervekbe meg a tanárképző főiskolák 1984-es tantervébe, már nem idézem.

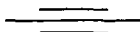
Kedves Bereczki Sándor! Ez nem levél ugyan, de engedjen meg mégis egy megszólítást. Bizonyára fiatalabb vagyok Önnél (30), már csak azért is távol áll tőlem bármiféle kioktató szándék. Egyetlen dologra mégis hadd hívjam föl szíves figyelmét: Zsolnaiék újszerűségét és legnagyobb érdemét abban látom: ők sem írásban (ebben a könyvben és másutt), sem szóban soha nem mondták-mondják, hogy csakis az ő rendszerük és módszerük az egyedül üdvözítő. Ha csak ennyit tettek volna, már akkor is mértéket és mintát adtak a magyar pedagógia művelői számára. Mértéket és mintát profizmusban (tudományosságban!), átgondoltságban, következetességben, gyakorlatra orientálásban (!), minden privilegizáltság tagadásában, ötleteességében (!), szellemiségben, munkabírásban, alternativitásban, szabadságban és nem utolsósorban szellem-bátorságban.

Egyébként pedig kíváncsian várnánk az Ön *bizonyítékait* például arról, hogy a mai pedagógia embereszménye miért nem üres és torz, vagy hogy *ez* a pedagógia mitől tudomány. Adalékként: Ön ugyan nem ír Zsolnaiék embereszmény-fogalmáról (pontosabban: ezt a fogalmat, *nembeli individuum*, nem említi — vagy nem vesz róla tudomást?), hadd mondjam mégis — Zsolnai Lászlónak egy interjúban elmondott véleményét töredékesen interpretálva —: nem a „mindenoldalúan fejlett, harmonikus ember” *fogalmával* van baj, hanem azzal, ahogy e fogalomnak a gyakorlati megvalósulását gondolták el egyes pedagógiai elméletalkotók. Vagyis a mindenoldalúan fejlett, harmonikus embert még csak nem is transzcendentális célként „adták elő”, hanem úgy képzelték, valamikor a jövőben mindannyian mindenoldalúan fejlettek és harmonikusak leszünk. Ez pedig — már csak biológiailag is — nyilvánvaló képtelenség. Az embereszmény célértékfogalom, amelynek operacioalizálhatónak kell lennie, a nembeli individuum pedig ilyen kategória — szemben ama másikkal.

Azt gondolom, Zsolnaiék igenis sokat szólnak arról, hogyan kellene ezt a kátyúba

rekedt magyar, bukducsoló pedagógiát új utakra terelni. Legelsősorban minden értelmes és konzekvens gondolat kimondhatóságának és nyilvánosságának biztosításával. Mert *másképpen* is lehetséges a világról gondolkodni, *nemcsak egyféleképpen*. Az alábbi mondatok ugyanis csak az utóbbi gondolatrendszerbe férnek bele: „Nincs lehetőség a könyvben található valamennyi mondat idézésére, elemzésére, tudománytalan jellegének kimutatására. Valóban csak néhány kiragadott példán szerettem volna illusztrálni a könyv szerzőinek stílusát, pedagógiai elméleti felkészültségét (!! — F. B.) és főleg hozzáállását a magyar nevelés- és oktatásügy jelenlegi problémáihoz.” Nem tudom, hogy ki vagy kik azok, akik jobbtó szándékkal „állnak hozzá” a magyar pedagógia ügyeihez, ha Zsolnaiék nem tartoznak közéjük... Sajnos azonban itt már nem is „problémák” vannak, hanem katasztrófa érlelődik.

Dr. Bereczki Sándor azt írja saját recenziójáról, hogy annak hangja nem elutasító, sokkal inkább vidám, kicsit ironizáló. Én végtelenül szomorú lettem, amikor elolvastam.

Mágoriné Huhn Ágnes—dr. Puskás Albert: Számítógép az általános iskolában

Folyóiratunk kiadásában megjelent újabb kötetünkkel — az eddigi gyakorlatnak megfelelően — az általános iskolai pedagógusok munkáját kívánjuk elősegíteni a személyi számítógépek felhasználásának témájában. A szerzők munkájukban először is a BASIC programozási nyelvről adnak tömör összefoglalást. Majd ezt követően olyan témákat dolgoznak fel, amelyek a matematikán belül a tanuló, illetve a tanári munkát segítik a számítógép felhasználása révén. Hasznos példákon keresztül mutatják be a számítógép felhasználásának lehetőségeit a természettudományi és humán tárgyak területén, valamint az iskolai adminisztrációs munkában. Végül a felhasznált és ajánlott irodalom felsorolásával kívánják az olvasót segíteni ismereteinek további bővítésében.

A kötet ára: 60,— Ft. Megrendelhető postai levelezőlapon. Cím: Módszertani Közlemények Kiadóhivatala, 6725 Szeged, Hámán Kató u. 25.